

лексикології української мови. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 13. С. 92–97.

19. Слинько І. І., Гуйванок Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови : проблемні питання. Київ : Вища шк., 1994. 670 с.

20. Спільник Т. М. Особливості лексико-семантичного наповнення частин складного речення як чинник формування градаційного відношення. *Мова і культура*. 2013. Вип. 16, Т. 4. С. 156–162.

21. Українська мова: енциклопедія / Редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. 2-ге вид, випр. і доп. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004, с. 668.

22. Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові : монографія. Київ : Інститут української мови; Вид. дім Дмитра Бураго, 2012. 368 с.

23. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 408 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуцало Євген. Пролетіли коні : оповідання та повісті. Київ : Видавництво гуманітарної літератури, 2008. 384 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕРГОНІМІЇ

Юлія Гудзовська, здобувач ступеня вищої освіти магістра

Науковий керівник: Н. М. Павликівська, доктор філологічних наук, професор

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF THE STUDY OF ERGONOMY

Yulia Hudzovska, master's student

Scientific supervisor: Nataliia Pavlykivska, Doctor of Sciences in Philology,

Professor

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

Анотація. У статті йдеться про особливості походження та семантику терміна «ергонім». Ергонім розглядається як власна назва, що означає об'єднання людей із конкретною метою; ергоніміка – розділ ономастики, що вивчає власні назви народних об'єднань; ергонімікон – сукупність власних назв для позначення об'єднань людей певної етнічної групи.

Ключові слова: когнітивна ономастика, ергонім, ергонімія, ергонімікон.

Abstract. The article deals with peculiarities of the origin and semantic content of the term «ergonym». Thus, ergonym is seen as a proper name that means association of people with a specific goal; ergonymics is a section of onomastics that studies proper names of people's associations; ergonymikon is complex of proper names for designating associations of people of a certain ethnic group.

Key words: cognitive onomastics, ergonym, ergonomy, ergonymicon.

У методології можливо виділити три рівні: загальнофілософську методологію, що поширюється на всі науки, загальнонаукову методологію, яка охоплює актуальні для окремих наук методи й принципи, та власне лінгвістичну методологію, яка охоплює методи і прийоми, властиві для самого мовознавства. Методологія у загальнофілософському розумінні є «способом пізнання й осмислення об'єктивної дійсності та процесів формування й упорядкування внутрішнього рефлексивного досвіду людини» [Селіванова 2008: 12]. Еквівалентом загальнофілософської методології О. О. Селіванова вважає поняття епістемології, тобто «теорії наукового пізнання, яка досліджує природу, способи й методи пізнання й оцінює їхню достовірність» [Селіванова 2008: 13]. На основі загальнофілософської методології у кожній конкретній науці, зокрема лінгвістиці, формуються системи способів дослідження об'єкта.

Тож методологія – «застосування до процесу пізнання принципів світосприйняття, співвіднесення отриманих даних з іншими фундаментальними науками, у першу чергу з філософією» [Селіванова 2008: 9], чим у нашому випадку можемо вважати спосіб пізнання й осмислення

об'єктивної дійсності, співвіднесення отриманих результатів з попередніми здобутками наукової ономастичної думки та упорядкування теоретичних міркувань і висновків.

Ономастикон є потужним фрагментом як національно-мовної картини світу етносів, так і частиною їх соціокультурного простору, єдиного для всього мовного колективу й водночас індивідуального для окремого його представника. Соціокультурний простір – це «матеріально-духовний конструкт», який складається з комунікативного процесу, що зумовлює передавання знань зі сфери колективної культури в індивідуально-культурну і є необхідним ресурсом для існування середовища проживання людини та виконання всіх видів її діяльності. Значну частину соціокультурного простору становлять назви закладів харчування, які входять до такої групи онімів, як ергоніми, відображаючи національно-культурні тенденції ономастичної номінації загалом.

Ономастика має розділи, які традиційно виділяються відповідно до категорій власних імен: топоніміка вивчає власні імена географічних об'єктів, антропоніміка – власні імена людей, космоніміка – найменування зон космічного простору – сузір'їв, галактик як наукових, так і народних, астрономіка – назви космічних об'єктів або окремих небесних світил, зооніміка – власні імена тварин, їх клички, хрематоніміка – власні імена предметів матеріальної культури, теоніміка – власні імена богів і божеств будь-якого пантеону, карабоніміка – власні імена кораблів, суден і катерів, **ергоніміка** – найменування ділових об'єднань людей (емпороніми – назви магазинів, фірмоніми – назви фірм, назви перукарень, барів, кав'ярень, більярдних клубів, благодійних організацій тощо), прагматоніміка – найменування товарів та інших результатів практичної діяльності людей (парфумоніми – назви парфумерної продукції, ароматів, чоконіми – назви шоколадної продукції тощо) [Белей 2012: 4].

Ми у своєму дослідженні будемо оперувати терміном «ергонім», спираючись на визначення Д. Г. Бучка та Н. В. Ткачової, де ергонім – це

«власне ім'я ділового об'єкта, у тому числі союзу, організації, установи, корпорації, підприємства, суспільства, закладу, гуртка» (грец. «праця», «діяльність» + «онім») [Бучко 2012: 151].

На жаль, ергоніми не є детально дослідженими в сучасній українській літературній мові. А втім, їх вивчення є актуальним дослідженням у лінгвістичній сфері, що зумовлене словотворчими особливостями, специфікою функціонування та психологічним впливом на людину. Ергонімія є актуальною наукою, але не надто поширеною серед мовознавців, щоб можна було про неї говорити, як про багатовікову науку. Натомість вона тільки починає розвиватись, особливо це стало помітно на початку ХХ століття, коли в Україні почали створювати різноманітні підприємства та заклади, що призвело до масового утворення нових цікавих назв, вартих уваги мовознавців. Ергонімія зараз перебуває на стадії розвитку. За останні роки в українському мовознавстві з'явилося багато праць про найменування фірм, організацій торгівлі, банків, різноманітних установ, підприємств.

Регіональна ергонімія стала об'єктом комплексного дослідження порівняно недавно, тому й існує невизначеність у номінації цієї лінгвістичної одиниці та різне трактування її теоретичних основ. Тому ергоніми потребують, безумовно, певної систематизації та детальнішого розгляду, як одного з різновидів онімів, адже вони відображають настрої у суспільстві, вподобання людей; є лінгвістичним обличчям багатьох міст. Саме тому ергонімію вважають динамічною наукою і тою, яка тільки починає розвиватись. Актуалізація дослідження ергонімів зумовлена стрімким збільшенням цього класу пропріальної лексики у 20 столітті.

У фундаментальній праці М. М. Торчинського створено детальну денотатно-номінативну класифікацію ергонімів, причому термін дефінують так: *«Ергонім – власна назва постійних або тимчасових об'єднань людей»*. Зокрема вчений підкреслює, що такі об'єднання є не лише діловими, а будь-якими. Загалом, зважаючи на мотивованість чи немотивованість назви, розрізняють вмотивовані ергоніми та невмотивовані [Торчинський 2010: 98].

Отже, першим, *передлінгвістичним*, етапом дослідження є встановлення способів виявлення матеріалу дослідження та його введення в існуючу ономастичну теорію, беручи до уваги те, що ми вивчаємо ергоніми у трьох аспектах – у мові, мовленні та ментальному бутті. Другим, *мікролінгвістичним*, етапом є систематизація зібраних ергонімів, їх класифікація за допомогою певних методів, встановлення особливостей їх функціонування у мові, мовленні та ментальному лексиконі носіїв мови. На третьому, *металінгвістичному*, етапі відбувається співвіднесення отриманих результатів зі здобутками традиційної ономастології та когнітивної ономастики.

На кожному з етапів дослідження застосовуються певні методи, або, за дефінуванням О. О. Селіванової, способи «організації пізнавальної й дослідницької діяльності науковця з метою вивчення явищ і закономірностей певного об'єкта науки» [Селіванова 2008: 48]. Загальнонаукові методи спостереження та самоспостереження уможливають цілеспрямоване сприйняття досліджуваного фрагменту об'єктивної дійсності. За допомогою методу гіпотези можна висунути власне припущення щодо спільних та відмінних рис функціонування ергонімів у досліджуваній місцевості та у ментальних лексиконах носіїв мови.

При дослідженні ергонімів також використовується метод семантичних асоціативних гештальтів, завдяки якому асоціати групуються відповідно до тих фрагментів мовної картини світу, які вони віддзеркалюють. Наслідком цього є можливість виокремити гештальт – «інтегроване ціле, функціональну структуру, яка упорядковує різноманітність окремих явищ».

Крім загальнонаукових та спеціальних лінгвістичних методів в дослідженні корисними будуть спеціальні ономастичні методи, які охоплюють:

- дескриптивний метод – «последовний опис власних назв і різних ономастичних явищ досліджуваного регіону тощо» [Бучко 2012: 118];
- зіставний метод, який «спрямований на вияв спільних і специфічних рис зіставлюваних мов на всіх рівнях і в мовленні, тексті за принципом синхронії» [Селіванова 2010: 61];

- структурний метод, який забезпечує дослідження морфемної структури власних назв, виокремлення структурних типів ергонімів.

Отже, ми докладно репрезентували методику проведення дослідження ергонімної лексики. Ергоніми є невід'ємними компонентами онімної системи, що засвідчує наявність спільних ознак із власними назвами. Дослідження ергоніміконів виконане у руслі когнітивної ономастики, пріоритетним завданням якої є вивчення відображення власних назв у ментальній свідомості носіїв певної мови. Ми довели, що у дослідженні ергонімів діалектично поєднуються підходи та методи традиційної ономастики та новітнього когнітивного напрямку, який стосується дослідження всіх аспектів ментального буття онімів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Белей О. О. Сучасна українська ергонімія (на матеріалі назв підприємств Закарпатської обл.): автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова. Львів, 2000. 17 с.
2. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Словник української ономастичної термінології. Харків : Ранок-НТ, 2012. 256 с.
3. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2010. 844 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник для студ. філол. спец. вищих навч. закл., аспірантів і викладачів. Полтава : Довкілля, 2008. 712 с.
5. Торчинський М. М. Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови : дис. докт. філол. наук: 10.02.01, Київ, 2010.

ІЗ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НАД НОМІНАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІЙ ГРУПІ НАЗВ СТРАВ І НАПОЇВ, ЯКІ ГОТУЮТЬСЯ НА ВЕЛИКДЕНЬ

(НА МАТЕРІАЛІ ЦЕНТРАЛЬНОПОДІЛЬСЬКИХ ГОВІРОК)

Марина Дегтярьова, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра

Науковий керівник: І. В. Гороф'янюк, кандидат філологічних наук, доцент